

Rapport van de Taskforce Fryske Akademy

29 augustus 2019

1. Inleiding

De Fryske Akademy is een onderzoeksinstituut dat zich toelegt op het onderzoek naar de Friese taal, geschiedenis en cultuur, zowel fundamenteel als toegepast. De Fryske Akademy heeft een groot draagvlak in de Friese gemeenschap, niet in het minst omdat de Fryske Akademy een legitimerende werking heeft met betrekking tot de Friese identiteit. Het bestaan en het belang van de Fryske Akademy staan dan ook bij niemand ter discussie. Het is in deze positieve context dat het voorliggende rapport moet worden gelezen.

De brede steun voor de Fryske Akademy heeft niet kunnen voorkomen dat zich in de afgelopen jaren een aantal serieuze problemen hebben gemanifesteerd, waarvan sommige ook onderdeel geworden zijn van het publieke en politieke debat. De problemen die zijn geïdentificeerd door verschillende partijen (maar niet noodzakelijkerwijs door al die partijen worden gedeeld) betreffen: (i) de kwaliteit en kwantiteit van de wetenschappelijke output van de Fryske Akademy, (ii) de inhoudelijke oriëntatie van de Fryske Akademy, (iii) een gebrekkige samenwerking tussen de onderzoeksinstituten in de regio, (iv) de personeelsopbouw bij de Fryske Akademy, (v) financiële tekorten bij de Fryske Akademy, en (vi) de organisatiestructuur van de Fryske Akademy (zowel bestuurlijk als op managementniveau).

Veel van deze problemen kunnen uiteraard het beste in onderling verband worden beschouwd. Zo kan bijvoorbeeld de kwaliteit en kwantiteit van de wetenschappelijke output niet los worden gezien van het interne en externe toezicht daarop en kan betere samenwerking leiden tot een efficiëntere inzet van de beperkte financiële middelen.

In het licht van het complex aan problemen heeft de Provincie Fryslân eerst een Gateway Review laten plaatsvinden die met name gericht was op de governance. Om het complex aan problemen dat hierboven is genoemd ook in onderlinge samenhang te bezien, heeft de Provincie Fryslân vervolgens een *Taskforce Fryske Akademy* ingesteld met een bredere opdracht voor een onafhankelijk advies, die als volgt is geformuleerd:

Op welke wijze kan de Fryske Akademy als toekomstbestendig en robuust wetenschappelijk instituut worden (her)ingericht, met inachtneming van de aanbevelingen van de Gateway Review en de analyse van de betrokken geledingen? Hoe en ten aanzien van welke vakinhoudelijke disciplines kan en moet de Fryske Akademy haar rol invullen om over specifiek Friese thema's wetenschappelijk onderzoek te verrichten, inhoudelijke advisering te geven en producten te leveren? Daarbij is de unieke kennis en kunde van de Fryske Akademy van groot belang, maar ook een versterkte en blijvende samenwerking met andere (wetenschappelijke) instellingen en organisaties op (inter)nationaal niveau om zo een sterke Friese kennisinfrastructuur neer te zetten.

De Taskforce Fryske Akademy heeft met zeer veel betrokkenen bij de Fryske Akademy gesprekken gevoerd, waarbij deze betrokkenen in alle openheid hun visies hebben gegeven en belangrijke informatie hebben verstrekt. Mede daardoor heeft de Taskforce Fryske

Akademy een breed beeld kunnen krijgen van de Fryske Akademy en kan ze haar advies baseren op een veelheid van perspectieven.

De Taskforce Fryske Akademy was als volgt samengesteld:

<i>Naam</i>		<i>Functie</i>
dhr. prof. dr P.C. (Kees) Hengeveld	voorzitter	Hoogleraar Theoretische Linguïstiek, Universiteit van Amsterdam; Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.
mw dr J.B.E. (Annemieke) Galema	lid	Directeur Northern Knowledge, Rijksuniversiteit Groningen.
dhr G. (Gerben) Gerbrandy	lid	Oud burgemeester Achtkarspelen en Oud wethouder Wymbritseradeel; Fryske Nasjonale Partij; Lid Eerste Kamer voor de Onafhankelijke Senaatsfractie.
dhr drs S. (Siart) Smit	lid	Algemeen directeur Oerol.

De Taskforce Fryske Akademy werd in haar werk bijgestaan door Mw Dorrit Jorritsma, MA, als trainee werkzaam bij de Provincie Fryslân.

De commissie heeft geen eigen onderzoek gedaan maar heeft zich gebaseerd op (i) eerder verricht onderzoek, met name de Gateway Review van 14 december 2018, (ii) bestaande documentatie met betrekking tot de Fryske Akademy, zoals visitatierapporten, briefwisselingen, en vergaderstukken, (iii) de uitkomsten van gesprekken met verschillende betrokkenen. Wat deze laatste categorie betreft, heeft de commissie gesproken met:

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>
dhr drs W. (Willem) Smink	Directeur-bestuurder ad interim van de Fryske Akademy
dhr prof. dr ir J.T. (Jacob) Fokkema, dhr S. (Seerp) Leistra, mw drs H. (Houkje) Rijpstra, mw prof. dr A (Anthonya) Visser	Raad van Toezicht van de Fryske Akademy
dhr prof. dr K. (Klaas) van Berkel	Voorzitter van de Wetenschapscommissie van de Fryske Akademy
dhr dr G. (Geart) Benedictus	Voorzitter van de Maatschappelijke Adviesraad van de Fryske Akademy
mw M. (Marit) Bijlsma MA, dhr dr W. (Willem) Visser, dhr dr E. (Edwin) Klinkenberg, dhr J. (Joop) Petter, mw M. (Marlous) Visser MA	Ondernemingsraad van de Fryske Akademy
mw mr M. (Mieke) Zaanen, mw drs S. (Selma) Hinderdael	Algemeen directeur KNAW, Bestuurs- en directiesecretaris van de KNAW
mw dr E.M. (Nora) van der Wenden	Directeur Onderzoek en Wetenschapsbeleid OCW
mw R. (Regina) Bouius-Riemersma	Algemeen Directeur van de Provincie Fryslân
mw mr A. (Avine) Fokkens	Gedeputeerde Provincie Fryslân

mw drs G. (Geeske) Kraak en dhr drs H. (Harmen) Akerboom	Opgaveregisseur Grutsk op Fryslân en Coördinator Taal & Onderwijs bij de Provincie Fryslân
dhr mr J. (Johan) Afman en mw mr B. (Baukje) Hoogstra	Juristen van de Provincie Fryslân
mw drs I. (Ingrid) van de Vegte	Directeur-bestuurder van het Fries Sociaal Planbureau
dhr dr A. (Alex) Riemersma	Oud-lector Fries en meertaligheid aan de NHL-Stenden
dhr prof. dr J. (Jouke) de Vries	Voorzitter College van Bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen
dhr drs B. (Bert) Looper	Directeur-bestuurder Tresoar

Omdat de commissie het mogelijk wilde maken de gesprekken in maximale openheid te laten verlopen, worden in dit rapport geen individuele gesprekspartners geciteerd, maar worden de conclusies die de commissie heeft getrokken uit de gesprekken in algemene zin gepresenteerd.

In de rest van deze nota wordt in Sectie 2 een probleemanalyse gepresenteerd, waarna in Sectie 3 oplossingen worden gesuggereerd om de genoemde problemen op te lossen, en worden de partijen geïdentificeerd die bij die oplossingen een rol zouden moeten spelen. Sectie 4 geeft een korte samenvatting van de belangrijkste aanbevelingen in schematische vorm en kan worden gebruikt als een checklist voor het implementeren van die aanbevelingen.

De commissie adviseert deze nota openbaar te maken zodat alle partijen kennis kunnen nemen van de argumenten die de commissie aanvoert voor haar aanbevelingen.

2. Probleemanalyse

2.1. Inleiding

De problemen die in het functioneren van de Fryske Akademy worden geconstateerd zijn van verschillende aard. Het eerste probleem betreft de kwaliteit en kwantiteit van de wetenschappelijke output van de Fryske Akademy. We werken dit nader uit in 2.2. Ook de inhoudelijke oriëntatie van de Fryske Akademy staat ter discussie. Dit probleem omvat zowel de oriëntatie als de maatschappelijke relevantie en zichtbaarheid van het onderzoek. We bespreken dit probleem in 2.3. De afstemming van het onderzoek met andere onderzoeksinstellingen in Friesland, waaronder Tresoar, Campus Fryslân, het Fries Planbureau, en de Provincie Fryslân zelf laat te wensen over, en bespreken we in 2.4. De ongelijkmatige personeelsopbouw bij de Fryske Akademy komt aan de orde in 2.5, en de financiële tekorten in 2.6. Het laatste en misschien grootste probleem, dat in de Gateway Review al helder is blootgelegd, betreft de governance. In 2.7 besteden we aandacht aan dit onderwerp. In 2.8 zetten we alle problemen op een rijtje.

2.2. Kwaliteit en kwantiteit van de wetenschappelijke output van de Fryske Akademy

De laatste visitatie van de Fryske Akademy vond plaats in 2015, waarbij het onderzoek in de periode 2009-2014 onder de loep werd genomen. Op een schaal van vier, met 1 als hoogste score, werd de kwaliteit van het onderzoek van de Fryske Akademy met een 3 geëvalueerd. Dit is een te lage score, zeker voor een instituut waar medewerkers zich uitsluitend op onderzoek kunnen richten. In het rapport is daarover het volgende te lezen:

Internationaal zou de Fryske Akademy zich nog meer kunnen en moeten profileren om niet alleen qua documentatie, maar ook qua analyse in het wetenschappelijk veld te presteren. Dit is ook benadrukt in het midterm review rapport van 2012 van vier leden van de Wetenschappelijke Commissie van de Fryske Akademy (prof. dr. L. Heerma van Voss, prof. dr. R. van Hout, prof. dr. D. Strijker, prof. dr. F. Weerman). Er zijn wel incidentele publicaties in toptijdschriften, maar het ambitieniveau zou hoger kunnen zijn. Naast monografieën en artikelen in lokale tijdschriften die betekenis hebben in Nederland moet worden gestreefd naar meer publicaties in internationale tijdschriften. De huidige publicatiecultuur komt de zichtbaarheid niet ten goede. Nog steeds is een aanzienlijk aantal van de wetenschappelijke publicaties vooral te vinden in boeken en tijdschriften die min of meer intern worden uitgegeven.

De Taskforce Fryske Akademy is vooral bezorgd over het laatste punt, waaruit een te interne en te weinig internationale oriëntatie van de Fryske Akademy blijkt. In de huidige wetenschapscultuur is internationale oriëntatie en aansluiting de norm, en een conditie voor het verwerven van grotere onderzoekssubsidies, waardoor dit punt directe consequenties kan hebben voor de financiële positie van de Fryske Akademy.

Wel moet hier worden aangetekend dat de visitatiecommissie zeer positief was over de bijdrage van de Fryske Akademy aan het ontsluiten van belangrijke onderzoeksdata. De visitatiecommissie zegt hierover het volgende.

De commissie heeft er veel waardering voor dat de wetenschappelijke output van de Fryske Akademy breder is dan peer-reviewed (boek)publicaties en ook bestaat uit boeken, documentatie en in het bijzonder databestanden. Het zijn juist de KNAWinstututen zoals de Fryske Akademy die kunnen zorgen voor de blijvende beschikbaarheid van databestanden, woordenboeken en andere bronnen voor wetenschappelijk onderzoek in de humaniora, en deze producten vormen dan ook een belangrijke vorm van wetenschappelijke output. De databestanden en informatiesystemen die door de Fryske Akademy zijn ontwikkeld, zoals het Wurdboek fan de Fryske taal, HISGIS en Taalweb, worden ook veel gebruikt buiten de Fryske Akademy en het Friese luik van het Taalportaal dat binnenkort opgeleverd wordt zal een belangrijk instrument worden voor internationaal taalvergelijkend en taaltheoretisch onderzoek.

Ook over de maatschappelijke relevantie van het onderzoek is de visitatiecommissie zeer positief. De Fryske Akademy krijgt hier de hoogst mogelijke score, een 1.

Het gesignaleerde probleem betreft hier dus met name de wetenschappelijke output in de vorm van artikelen in internationale tijdschriften, en het daaraan gekoppelde internationale prestige dat belangrijk is voor succes bij het verwerven van grotere subsidies.

2.3. Inhoudelijke en maatschappelijke oriëntatie

Zowel vanuit de Maatschappelijk Adviesraad van de Fryske Akademy als vanuit de Wetenschapscommissie zijn kritische geluiden overgebracht met betrekking tot de inhoudelijke en maatschappelijke oriëntatie van de Fryske Akademy. De Maatschappelijk Adviesraad geeft aan zich niet erg gehoord te voelen en dringt aan op het omarmen van nieuwe onderzoeksthema's, zoals bijvoorbeeld het (veranderende) Friese landschap en duurzame meertaligheid in internationaal perspectief, mede in het licht van maatschappelijke discussies over het klimaat en de mogelijke gevolgen die deze discussies kunnen hebben voor het landschap. Ook de Wetenschapscommissie wijst op het belang van onderzoek naar het landschap, maar is daarnaast kritisch over de huidige oriëntatie. In een reactie op een nieuw beleidsplan zegt de commissie:

... de notitie 'Taal en autonomie in Fryslân' [stelt] ernstig teleur. Om te beginnen is de houding die uit deze notitie spreekt defensief en erg 'aanbodgericht'. Zij is geschreven op het behoud van het onderzoek dat momenteel verricht wordt, met wat ambities hier en wat inkrimpingen daar, maar iemand die ingevoerd is in de Fryske Akademy ziet onmiddellijk welke projecten bij welke zittende personeelsleden horen. Wie echter goed ingevoerd is in de Fryske Akademy weet ook dat sommige van die personeelsleden binnen afzienbare tijd met pensioen zullen gaan, of om andere redenen de Fryske Akademy zullen verlaten. In het licht daarvan zou het goed zijn geweest om te schetsen, niet wat de Akademy nu in huis heeft, maar waar zij op middellange termijn wil staan, los van de personele invulling. Deze notitie is al weer verouderd tegen de tijd dat de voorgenomen reorganisatie afgerond is.

Deze reactie wijst al op een sterke verwevenheid van het probleem van de inhoudelijke oriëntatie met het probleem van de personeelsopbouw, dat we in 2.5. bespreken.

2.4. Samenwerking

In de provincie zijn verschillende instellingen actief die onderzoek in hun takenpakket hebben. In veel gevallen worden deze instellingen medegefinancierd door de Provincie Fryslân. Het gaat hier om Campus Fryslân, Hogeschool van Hall Larenstein, NHL Stenden Hogeschool, Tresoar, Waddenacademie, en Wetsus.

Op dit moment richten verschillende partijen in Friesland zich in onderzoek, onderwijs en documentatie op onderwerpen waar ook de Fryske Akademy zich mee bezighoudt. Dit betreft in het bijzonder de volgende instellingen:

- De NHL Stenden Hogeschool kent een lectoraat Fries en Meertaligheid in Onderwijs en Opvoeding;
- De Campus Fryslân van de Rijksuniversiteit Groningen heeft een *Frisian Flagship* onderzoeksprogramma *Culture, Language & Technology*;
- Tresoar is een centrum dat bronnen en datacollecties ontsluit voor het publiek en deze beschikbaar stelt voor onderzoek;

- De Provincie Fryslân heeft een eigen onderzoeksafdeling met (tot voor kort) onder andere een medewerker op het terrein van meertaligheid.

Uit de gesprekken die de commissie heeft gevoerd is niet gebleken dat er sprake is van gecoördineerde samenwerking tussen deze partijen, al lijkt die intentie er wel te zijn en er altijd te zijn geweest. Dit leidt potentieel tot overlappende en daardoor weinig efficiënte besteding van onderzoekgeld. Ook ontstaat daardoor geen hechte verwevenheid van onderwijs en onderzoek met betrekking tot de onderwerpen waarop de focus van de Fryske Akademy ligt. Er is weliswaar een Hoger Onderwijs Akkoord Fryslân voor de periode 2016-2030 gesloten, waarin de FA partner is, maar partijen geven niet aan dat hierdoor genoeg basis is gelegd voor een coherente inhoudelijke afstemming. Het is niet duidelijk waarom deze samenwerking niet tot stand komt, maar wel moet worden geconstateerd dat er geen sprake is van centrale regie door de provincie, die als belangrijke financier van al deze instellingen wel in een positie zou zijn om samenwerking te stimuleren of desnoods af te dwingen. Het zou voor de hand liggen als de Fryske Akademy ook een rol in de onderwijsactiviteiten in de provincie zou gaan spelen.

2.5. Personeelsopbouw

De personeelsopbouw bij de Fryske Akademy is niet in balans. Op een totale formatie van ruim 30 fte is er momenteel sprake van ruim 13 fte ondersteunend personeel, hetgeen betekent dat ongeveer 44% van de formatie ondersteunend is. Bij andere onderzoeksorganisaties ligt dat percentage vaker op 15-20%. Hoewel de taken die de Fryske Akademy met name op het terrein van de taalhulpmiddelen vervult een grotere inzet van ondersteunend personeel vereisen dan bij andere onderzoeksorganisaties, is deze component nog steeds onevenredig groot te noemen. In het voorlopige reorganisatieplan wordt dit probleem overigens onderkent en ter hand genomen. Een ander problematisch aspect van de personeelsopbouw is dat zeer veel medewerkers in vaste dienst zijn, waardoor nieuwe taken niet bij nieuwe medewerkers kunnen worden ondergebracht. Dit is vooral nijpend op het terrein van de ICT, waar steeds grotere deskundigheid is vereist gezien de vele nieuwe digitale applicaties die worden ontwikkeld of zouden kunnen worden ontwikkeld. Tevens moet in het functiehuis van de Fryske Akademy gekeken worden naar diversiteit en leeftijdsopbouw.

2.6. Financiën

Er is een structureel tekort van 350.000 euro op de begroting van de Fryske Akademy. Door een reorganisatieplan, waarbij de ondersteunende formatie aanzienlijk wordt ingeperkt, kan dit tekort worden weggewerkt. Deze reorganisatie brengt echter ook kosten met zich mee, die in het nadeligste geval kunnen oplopen tot 500.000 euro. Na deze reorganisatie blijft er dan een organisatie over die de lopende taken kan uitvoeren, maar die zeer weinig ruimte heeft voor vernieuwing, zowel wat het onderzoek betreft als wat de digitale inbedding van dat onderzoek betreft.

2.7. Governance

Om de governance van de Fryske Akademy goed te beoordelen, moet er zowel naar de externe als de interne governance-structuur gekeken worden.

2.7.1. Externe governance

Wat de externe governance betreft heeft de Fryske Akademy te maken met twee structurele subsidieverstrekkingen, de Provincie Fryslân en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). De Provincie Fryslân verstrekt de subsidie rechtstreeks aan de Fryske Akademy, het OCW doet dit via de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). De Fryske Akademy is op dit moment als academie-instituut aangesloten bij de KNAW. De KNAW heeft echter geen sturende en controlerende opdracht t.a.v. de middelen van OCW.

Als zelfstandige stichting heeft de Fryske Akademy een Raad van Toezicht, die toeziet op het beleid van de Directeur-Bestuurder. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door de Provincie Fryslân en de KNAW. Daarnaast is er een Wetenschapscommissie, die de Directeur-Bestuurder, de Raad van Toezicht en de KNAW adviseert over het beleid en het wetenschappelijk programma van de Stichting, en een Maatschappelijk Adviesraad, die de directeur-bestuurder, de Raad van Toezicht en de Provincie adviseert over de maatschappelijke dienstverlening van de Stichting. Tenslotte is er een Tripartite Overleg, waarin vertegenwoordigers van de Provincie en de KNAW, de directeur-bestuurder en de voorzitter van de Raad van Toezicht de gang van zaken bij de Stichting bespreken. Al met al houdt dus een groot aantal commissie en raden zich bezig met de Fryske Akademy. De in 2018 uitgevoerde Gateway Review stelt vast dat er zich soms problemen voordoen met de rolvastheid van deze commissies en raden.

Tijdens deze Gateway Review is verder vastgesteld dat de externe governance structuur op twee hoofdpunten niet voldoet. In beide gevallen is het probleem dat doelen en middelen onvoldoende met elkaar in verband worden gebracht.

Met betrekking tot de middelen die het OCW via de KNAW verstrekt aan de Fryske Akademy, geldt dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om concrete inhoudelijke eisen te verbinden aan de verstrekte middelen. Dit is een gevolg van het feit dat de KNAW de gelden van het OCW onverwijld en integraal moet doorgeven aan de Fryske Akademy, waardoor er geen mogelijkheden zijn voor het stellen van eisen aan de besteding van die gelden. De KNAW heeft in 2018 dan ook voorgesteld de status van de Fryske Akademy in relatie tot de KNAW aan te passen. In plaats van een academie-instituut zou de Fryske Akademy een aan de KNAW gelieerd instituut moeten worden. Tegen deze aanpassing leven grote bezwaren, die meer door emoties en politieke overwegingen rond de status van het Frysk lijken te zijn ingegeven dan door zakelijke overwegingen van goed management.

Met betrekking tot de middelen die de Provincie Fryslân verstrekt aan de Fryske Akademy, geldt dat er in principe wel mogelijkheden zouden zijn om concrete inhoudelijke eisen te verbinden aan de verstrekte middelen, maar dat deze niet worden gebruikt. De provincie controleert niet wat er met de middelen wordt gedaan en stuurt niet op helder geformuleerde doelen. Bij de Provincie Fryslân zijn op dit moment geen medewerkers in dienst die die taak met wetenschappelijk gezag zouden kunnen uitvoeren.

In de gesprekken die de commissie heeft gevoerd werd scherp duidelijk dat de

Provincie Fryslân ervan uit ging dat de KNAW wel toe zou zien op kwaliteit en inhoud van het onderzoek, terwijl de KNAW zich juist vleugellam verklaarde met betrekking tot deze taak.

2.7.2. Interne governance

De interne governance is complex. De Directeur-Bestuurder wordt bijgestaan door een Management Team, waarin zowel wetenschappelijke als niet-wetenschappelijke vertegenwoordigers zitten. Dan is er een Overleg Wetenschap & Valorisatie, dat adviseert over het wetenschappelijk beleid, visie, strategie en personeelsinzet. Vervolgens is er een Projectleidersoverleg, waarbinnen het lopende onderzoek wordt besproken. Er is ook een Financieel Project Overleg, dat de financiële en inhoudelijke voortgang van projecten bewaakt. Tenslotte is er uiteraard ook nog de wettelijk verplichte Ondernemingsraad.

Naast het feit dat er wel erg veel interne overlegorganen zijn voor een kleine organisatie als de Fryske Akademy, is het ook niet-professioneel te noemen dat de financieel-strategische organisatie en de wetenschappelijk-inhoudelijke organisatie niet erg goed van elkaar gescheiden zijn. De aanwezigheid van wetenschappers in het Management Team en het Overleg Wetenschap & Valorisatie wordt door andere wetenschappers als ongelukkig ervaren, omdat er wantrouwen is over de vraag of de belangen van alle wetenschappers wel op dezelfde manier worden behartigd in de financiële beslissingen.

Wat de inhoudelijke organisatie van het onderzoek betreft is er in 2014 voor gekozen om projectmatig te gaan werken. Deze beslissing werd genomen omdat het daarvoor gehanteerde model van vakgroepen te zeer tot verkokering in het onderzoek leidde en een belemmering vormde voor multidisciplinair onderzoek. Volgens betrokkenen is het projectmodel niet voldoende van de grond gekomen, en hebben de projecten zich inmiddels weer als de oude vakgroepen ontwikkeld.

3. Aanbevelingen

3.1. Inleiding

Om de problemen die in de vorige sectie zijn beschreven op te lossen zijn naar het inzicht van de commissie een aantal grote stappen noodzakelijk. In de visie van de commissie dient de Provincie Fryslân daarbij het voortouw te nemen. Haar beleid zou er op gericht moeten zijn nauwe interactie te entameren, die ervoor zorgt dat de Fryske Akademy intensief gaat samenwerken met de andere kennisinstellingen in Friesland (3.2). Om dit beleid mogelijk te maken is een wijziging van de externe governance nodig (3.3.). Voor de Fryske Akademy is ook een aanpassing van de interne governance nodig (3.4). Tenslotte doen we aanbevelingen met betrekking tot de benodigde financiële middelen en de personeelsopbouw die de Fryske Akademy als samenwerkend, dynamisch en vernieuwend instituut nodig heeft (3.5).

3.2. De Fryske Akademy als onderdeel van de Friese regionale kennisinfrastructuur

Het ontbreekt bij de Provincie Fryslân momenteel aan kennis- en wetenschapsbeleid, waarin in het bijzonder ingezet wordt op samenwerking in de provincie tussen alle kennisinstellingen,

met oog voor de huidige ontwikkelingen in de wetenschap, zowel nationaal als internationaal. De Provincie dient het initiatief te nemen om een dergelijk beleid te ontwikkelen. Het moet een vernieuwend, toekomstbestendig beleid zijn, met ambitie voor wetenschappelijke kwaliteit en maatschappelijke relevantie. Het moet een gezamenlijke opgave voor cultuuroverdracht bewerkstelligen.

Omdat de deskundigheid om dit te bewerkstelligen momenteel bij de Provincie Fryslân ontbreekt, bevelen wij aan dat de Provincie hiertoe op permanente basis een adviseur met groot wetenschappelijk aanzien en bestuurlijke ervaring benoemt. Deze adviseur kan een beroep doen op de expertise van de KNAW voor verdere ondersteuning op het gebied van inhoud en organisatie van het onderzoek. De wetenschappelijk adviseur (i) bevordert een goede samenwerking tussen de instellingen, (ii) bevordert een goede taakverdeling tussen de instellingen, (iii) signaleert nieuwe mogelijkheden en behoeftes aan onderzoek in de provincie en (iv) entameert dit onderzoek. De adviseur staat boven alle partijen en is dus niet zelf met één van de instellingen verbonden.

Om tot een eenduidig Kennis- en Wetenschapsbeleid te komen, is het verder sterk aan te bevelen dat de Provincie Fryslân dit beleid alsmede de zorg voor alle kennisinstellingen in Friesland onderbrengt in de portefeuille van één gedeputeerde, die verantwoordelijk is voor het beleid over de volle breedte en zo ook het aanspreekpunt kan zijn voor de wetenschappelijk adviseur. De gedeputeerde dient oog te hebben voor zowel de wetenschappelijke, economische, als maatschappelijke relevantie van onderzoek.

Om haar coördinerende rol kracht bij te zetten, zou de Provincie Fryslân haar eigen onderzoeksformatie, inclusief het bijbehorende budget, over moeten hevelen naar de relevante kennisinstellingen. Ze zou zich hierbij dienen te laten adviseren door de wetenschappelijk adviseur.

De Provincie zou verder moeten bevorderen dat de door haar mede-gefinancierde leerstoel Fries aan de RUG alsmede de opleiding Frysk van de RUG worden verplaatst naar de Campus Fryslân. Hierdoor ontstaat ook de optie van een dubbelbenoeming, waarbij de hoogleraar Frysk ook de wetenschappelijk directeur van de Fryske Akademy wordt. Hiermee wordt de Fryske Akademy duidelijker onderdeel van de academische gemeenschap van Noord-Nederland.

3.3. Externe Governance

Ter ondersteuning van de centrale rol van de Provincie Fryslân in het regionale kennis- en wetenschapsbeleid, bevelen wij aan dat het Ministerie van OCW voortaan haar financiële bijdrage voor de Fryske Akademy overmaakt naar de Provincie en niet naar de KNAW, en daarmee de verantwoordelijkheid die de Provincie in deze heeft erkent en benadrukt.

De Fryske Akademy zou niet langer een KNAW-instituut moeten zijn, maar een aan de KNAW gelieerd instituut. Concreet houdt dit in dat de Fryske Akademy een beroep kan blijven doen op externe financiering door NWO en dat zij kan rekenen op ondersteuning vanuit de KNAW, bijvoorbeeld ten aanzien van de kwaliteitsbewaking en de organisatie van het onderzoek. Alle ondersteuning die de Fryske Akademy nu van de KNAW afneemt, kan zij ook in de toekomst blijven afnemen, al krijgt zij er nu de vrijheid bij om processen indien gewenst op een andere manier in te richten.

De Fryske Akademy gaat in plaats daarvan meer en concreter investeren in het samenwerken met andere kennisinstellingen in de regio. Ook hiermee wordt benadrukt dat

de Fryske Akademy onderdeel is van de academische gemeenschap van Noord-Nederland.

Om het grote aantal partijen dat zich met de Fryske Akademy bezighoudt verder te reduceren geven wij in overweging om de taken van de Wetenschappelijke Commissie en de Maatschappelijke Adviesraad onder te brengen bij de Raad van Toezicht. Door te zorgen dat deze zo is samengesteld dat zowel de wetenschappelijke als de maatschappelijke aspecten van het werk van de Fryske Akademy voldoende worden afgedekt door de leden van deze raad, is er één gesprekspartner die zich op de bedrijfsvoering, de wetenschappelijke inhoud en de maatschappelijke relevantie van de Fryske Akademy kan richten.

3.4. Interne governance

Met betrekking tot de interne governance bevelen wij de volgende aanpassingen aan. De Fryske Akademy richt haar interne organisatie zo plat en flexibel mogelijk in. Het dagelijks bestuur wordt gevormd door de wetenschappelijk directeur-bestuurder en het hoofd algemene zaken. Een management team onder leiding van het hoofd algemene zaken richt zich uitsluitend op de organisatie, en bevat daarom ook geen wetenschappers. Een projectleidersoverleg (van wisselende samenstelling, omdat projecten eindig zijn en kunnen worden opgevolgd door projecten op een geheel ander onderzoeksterrein, afhankelijk van wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen), onder leiding van de directeur-bestuurder, richt zich op de inhoud van het onderzoek. Functioneringsgesprekken worden gevoerd door de wetenschappelijk directeur-bestuurder waar het de wetenschappelijke staf en het hoofd algemene zaken betreft, en door het hoofd algemene zaken waar het niet-wetenschappelijk personeel betreft.

De Fryske Akademy dient een open oog te houden voor nieuwe mogelijkheden voor onderzoeksprojecten, aansluitend op de maatschappelijke actualiteit en de ontwikkelingen in de wetenschap. Daarbij worden nieuwe onderzoeksgebieden en nieuwe perspectieven niet geschuwd. Niet limitatieve voorbeelden hiervan zijn onderzoek op het terrein van de dagelijkse cultuur, het landschap en de moderne geschiedenis. Deze nieuwe onderzoeksgebieden zouden in het bijzonder een rol moeten kunnen spelen in het slaan van bruggen naar andere onderzoeksinstellingen.

3.5. Financiën en personeelsopbouw

De Fryske Akademy dient er via een reorganisatie voor te zorgen dat het structurele tekort van 350.000 euro wordt weggewerkt, door te bezuinigen op het ondersteunend personeel.

De Provincie zou haar hulp en ondersteuning moeten aanbieden bij de uitvoering van deze reorganisatie en zou daarnaast eenmalig een taakstellend budget van maximaal 500.000 euro ter beschikking moeten stellen om de reorganisatiekosten te dekken. Dit bedrag kan proportioneel kleiner worden naarmate het de Provincie beter lukt om medewerkers van de Fryske Akademy in haar eigen organisatie of elders onder te brengen.

Bij een succesvolle reorganisatie zoals in de vorige twee punten benoemd, zou de Provincie dan haar bijdrage aan de Fryske Akademy met 500.000 euro moeten verhogen. Deze middelen dient te worden gebruikt om nieuwe onderzoeklijnen uit te zetten in samenwerking met andere kennisinstellingen. Met dit geld kunnen vijf onderzoekers en specialisten op het terrein van ICT en digitalisering aan worden gesteld.

De Fryske Akademy zou deze middelen in eerste instantie moeten gebruiken om een flexibele schil van tijdelijke formatie (e.g. postdocs) te creëren om nieuwe onderzoekslijnen in te kunnen zetten en moet er daarna aan worden gehouden om ten allen tijde 25% van haar wetenschappelijke formatie via tijdelijke contracten in te vullen en zo de flexibiliteit permanent te behouden.

4. Samenvatting van de aanbevelingen

- De **Provincie** ontwikkelt een eigen Kennis- en Wetenschapsbeleid. Hierin wordt de mogelijkheid voor samenwerking in één academisch netwerk geborgd.
- De **Provincie** benoemt hiertoe op permanente basis een adviseur met groot wetenschappelijk aanzien en bestuurlijke ervaring.
- De **Provincie** brengt het Kennis- en Wetenschapsbeleid en de zorg voor alle kennisinstellingen in Friesland onder in de portefeuille van één gedeputeerde.
- De **Provincie** hevelt haar eigen onderzoeksformatie, inclusief het bijbehorende budget, over naar de relevante kennisinstellingen.
- De **Provincie** neemt het initiatief om de door haar mede-gefinancierde leerstoel Fries aan de RUG alsmede de opleiding Frysk van de RUG te verplaatsen naar de Campus Fryslân.
- Het **Ministerie van OCW** maakt haar financiële bijdrage voor de Fryske Akademy voortaan over aan de Provincie.
- De Fryske Akademy is niet langer een KNAW-instituut, maar een aan de **KNAW** gelieerd instituut.
- De **KNAW** blijft alle gewenste diensten leveren aan de Fryske Akademy.
- De **Fryske Akademy** gaat meer investeren in het samenwerken met andere kennisinstellingen in de regio en laat dat inhoudelijk continue weten aan de Friese samenleving.
- De **Fryske Akademy** houdt een open oog voor nieuwe mogelijkheden voor onderzoeksprojecten, aansluitend op de maatschappelijke actualiteit en de wetenschappelijke ontwikkelingen. Daarbij worden nieuwe onderzoeksgebieden niet geschuwd.
- De **Fryske Akademy** richt haar interne organisatie zo plat en flexibel mogelijk in, en versterkt de projectmatige organisatie van het onderzoek.
- De **Fryske Akademy** zorgt er via een reorganisatie voor dat het structurele tekort van 350.000 euro wordt weggewerkt, door te bezuinigen op het ondersteunend personeel.
- De **Provincie** ondersteunt het reorganisatieproces van de Fryske Akademy en stelt eenmalig maximaal 500.000 euro ter beschikking om de reorganisatiekosten te dekken.
- Bij een succesvolle reorganisatie zoals in de vorige twee punten benoemd, verhoogt de **Provincie** haar bijdrage aan de Fryske Akademy met 500.000 euro.
- De **Fryske Akademy** gebruikt deze middelen in eerste instantie om een flexibele schil van tijdelijke formatie te creëren om nieuwe onderzoekslijnen in te kunnen zetten.
- De **Fryske Akademy** is er daarna aan gehouden om ten allen tijde 25% van haar wetenschappelijke formatie via tijdelijke contracten in te vullen.